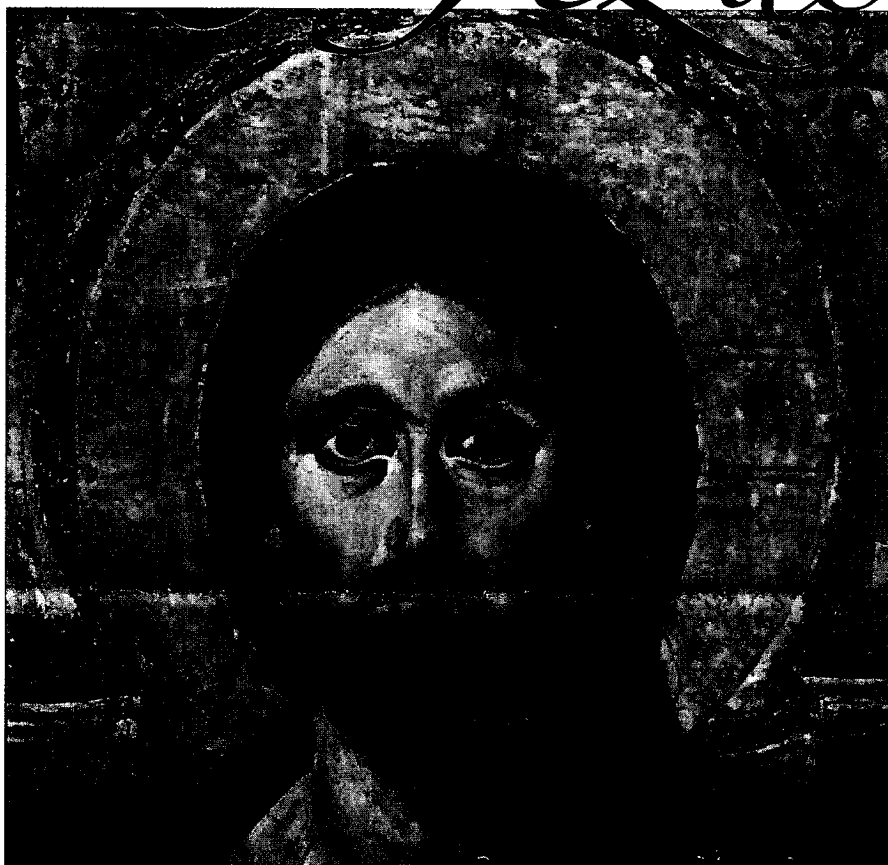

De vergeten jaren van Jezus

(deel 2 van 2 delen)

Het evangelie van Issa is een biografie van Jezus die is opgetekend in Tibet enige jaren na de kruisiging van Jezus. Issa is de Indiase en Tibetaanse naam voor Jezus en is waarschijnlijk afgeleid van het Sanskriet woord Isha dat 'Heer' betekent.

in India en Tibet

Auteur: **Paul G. van Oyen**

De evangelieteksten waarover we in het Westen beschikken, kunnen nauwelijks als een biografie worden beschouwd. We weten opvallend weinig over de historische Jezus: vrijwel niets. De evangelieteksten die ons door de kerk zijn nagelaten, geven een geboorteverhaal dat eigenlijk een universele legende is en vergelijkbaar is met geboorteverhalen uit andere tradities. Na het geboorteverhaal vernemen we in het evangelie van Lukas dat de twaalfjarige Jezus in de tempel opviel door zijn begrip en inzicht en door de

antwoorden die hij gaf.⁶ Over zijn opvoeding tot zijn twaalfde leeftijd lezen we niets. Hoogstens kunnen we aannemen dat hij zijn opvoeding kreeg binnen de gemeenschap waarin hij opgroeide.

Vervolgens zwijgt de bijbel ook nog eens over de periode van achttien jaar waarin Jezus verder studeerde en zich ontwikkelde. Het evangelie van Lukas zegt dat Jezus toen hij 'ongeveer dertig jaar oud was' begon met zijn prediking in Palestina.⁷ De kerkelijke traditie wil ons doen geloven dat Jezus bijna analfabeet was en dat alles

wat hij zei en predikte als door een wonder door de 'Heilige Geest' was ingefluisterd. Het is bijna niet te geloven dat deze fabel ongeveer tweeduizend jaar klakkeloos van generatie op generatie is overgenomen en doorgegeven.

De opleiding van Jezus

Het is een bekend gegeven dat de gemeenschap waarin een kind wordt geboren, bepalend is voor de vorming van het kind. Dat geldt zeker voor een hoogbegaafd kind. De Joodse traditie zegt over de opleiding

van een jonge man tot een rechtschapen mens het volgende:

Mijn zoon, als je in acht neemt wat ik zeg, mijn richtlijnen altijd onthoudt, een open oor hebt voor mijn wijsheid, een geest die neigt naar inzicht, als je erom vraagt de dingen te begrijpen, roept om scherpzinnigheid, ernaar zoekt als was het zilver, ernaar speurt als naar een verborgen schat - dan zul je ontdekken wat ontzag voor de Heer is, dan zul je kennis van God verwerven. Want het is de Heer die wijsheid schenkt, zijn woorden bieden kennis en inzicht. Aan wie rechtschapen is, geeft hij voorspoed, voor wie op rechte wegen gaat, is hij een schild.⁸

In India en Tibet is veel informatie beschikbaar over de opleiding en opvoeding van hoogbegaafde jonge kinderen die kennelijk met Gods speciale zegen zijn geboren. De wijze waarop, tot nu toe, een nieuwe Dalai Lama wordt gezocht en opgeleid is hiervan een duidelijk voorbeeld. Juist deze kinderen krijgen de allerbeste en meest zorgvuldige opleiding en opvoeding mee, waarbij de ouders eerder een bijrol vervullen dan een hoofdrol. We zien dit bij Rama, bij Krishna, bij Shankara en bij Boeddha gebeuren. Maar ook nu nog is er een oude familietraditie in India die de opleiding van kinderen zeer zorgvuldig uitspelt. De traditionele *patashala*-scholen die aan de diverse tempels en religieuze centra in India zijn verbonden, zijn hiervan de uitdrukking. Deze mensen bestudeerden de aloude traditie zeer zorgvuldig en ook de heilige geschriften en commentaren die beschikbaar waren. De traditie is de leidraad en tot op de dag van vandaag blijkt die traditionele methode toch moderne en sterke jonge mensen af te kunnen leveren. Steeds kregen deze grote voorbeelden van de mensheid zeer bijzondere leermeesters om hen op weg te helpen. Maar over Jezus' opvoeding geeft de kerk geen informatie. Kerkelijke censuur heeft vrijwel alle informatie uit de beschikbare bronnen geschrapt of deze 'keters' verklaard en vernietigd. Zo werd rond het jaar 390 n.Chr. de grote bibliotheek van Alexandrië door toedoen van Theophilus, bisschop van Alexandrië, in brand gestoken en is veel informatie voorgoed verloren gegaan.

De Essenen

Gezaghebbende bronnen geven aan⁹ dat Jezus werd geboren binnen de gemeenschap

van de Essenen, die de oude Joodse traditie vanaf haar Egyptische begin wilden voortzetten. Met de opstand der Makkabeeën in 165 v.Chr. werden de oude Aäronitische priesterfamilies terzijde geschoven, samen met het 'Huis van David' en kwam er in het Israël van toen een nieuwe orde aan de macht: die der Sadduceeën die hun afstamming terugvoerden naar de hogepriester Zadok. Het koningshuis werd min of meer afgeschaft en gedurende ongeveer honderd jaar was er sprake van een theocratie tot de

Het schrijnende is dat in deze verdraaiing van de feiten een latere legitimatie werd gevonden voor de eeuwenlange vervolging van de Joden in Europa als moordenaars van Jezus.

bezetting van Palestina door de Romeinen onder generaal Pompejus.

Binnen de Esseense traditie was het gebruikelijk dat alle getrouwde mannen overdag (acht uur) een ambacht uitoefenden in de stad of het dorp waar zij woonden. Vanuit de discipline van hun traditie maakten zij de overige zestien uur vrij voor studeren, bidden, eten en slapen. De Essenen waren dan ook buitengewoon geleerd in de beschikbare religieuze geschriften en bovendien waren zij kundige astronomen en wiskundigen. Ook beschikten zij over veel medische kennis. Als we dus lezen dat de vader van Jezus timmerman was, zegt dat geenszins dat hij ongeletterd was en een armzalig bestaan leidde. Binnen de Esseense gemeenschap bestond een communistische leefregel die inhield dat er geen persoonlijk bezit was maar dat alles gezamenlijk werd gehouden. Een bijnaam van de Essenen was dan ook

'de armen', een term die we regelmatig in het Nieuwe Testament terugvinden en die zeker niet altijd hoeft te verwijzen naar iemand die letterlijk armlastig is.¹⁰ Het enige Evangelie dat een paar woorden wijdt aan Jezus' opvoeding en opleiding is het Evangelie van Lukas, waarin staat:

Het kind groeide op, werd sterk en was begiftigd met wijsheid; Gods genade rustte op hem.¹¹

En voorts:

Pas na drie dagen vonden ze hem in de tempel; hij zat er midden tussen de rabbi's, luisterde naar hen en stelde hun vragen. Allen die hem hoorden stonden versteld van zijn inzicht en zijn antwoorden.¹²

En tenslotte:

Jezus groeide verder op en zijn wijsheid nam nog toe. Hij kwam steeds meer in de gunst bij God en de mensen.¹³

Zijn bezoek aan de grote tempel, zoals Lukas beschrijft, was een soort eindexamen waarvoor hij *cum laude* zou slagen. Waarschijnlijk is dat hij in zijn jeugd ook een zekere tijd in Egypte doorbracht bij de Therapeutae van Alexandrië die aan de Essenen verwant waren. Ook is het heel goed mogelijk dat hij een deel van zijn opleiding ontving in een school bij de Joodse tempel in Leontopolis (ongeveer 150 km ten noorden van het huidige Caïro). Deze tempel was door de aan de Essenen gelieerde hogepriester Onias IV rond 160 v.Chr. gebouwd, op de ruïnes van een oude Egyptische tempel, nadat hij Jeruzalem was ontvlucht als gevolg van de opstand der Makkabeeën.

Naar India

Het Evangelie van Issa vertelt ons dat toen Jezus dertien jaar oud was, hij met een handelskaravaan naar het land van Sindh (India) trok om zich te onttrekken aan de eis van de Joodse traditie dat een jongen van dertien jaar zich zou verlossen en huwen. In de Tibetaanse tekst staat dat Jezus vond dat de tijd niet rijp was en dat hij verder wilde studeren om het hele pad van menselijke ontwikkeling naar de ultieme eenwording met God zelf af te gaan. Een huwelijk zou de vervulling van dat verlangen alleen maar in de weg staan. Aldus sloot hij zich aan bij een karavaan of een groep kooplieden die op terugreis was naar Sindh, dat wil zeggen naar het grensgebied tussen India en Pakistan in het stroomgebied van de Indus-rivier. Vanaf dit punt krijgt het Evangelie van Issa een geheel eigen bestaansrecht en geeft het

ons tot nu toe onbekende informatie over de opleiding en studietijd van Jezus. Zoals reeds is opgemerkt, staat deze periode tussen zijn twaalfde en dertigste levensjaar bekend als de 'achttien ontbrekende jaren' of als 'Jezus in India.'

Hoofdstuk vijf van het Evangelie vermeldt dat Jezus (Issa) allereerst korte tijd verbleef bij de Jains in de Punjab. De Jains vormen een zeer oude geloofsgemeenschap waarbij geweldloosheid en het niet doden van enig levend wezen belangrijke principes zijn. Ondanks het verzoek van de Jains aan Issa om te blijven, reisde hij door naar de oostkant van India, naar de stad Puri met haar Jagannath tempel die tot op de dag van vandaag een belangrijk religieus centrum is. Ook verbleef Issa geruime tijd in Benares (Varanasi), een traditioneel centrum van geleerdheid, en in Rajagriha¹⁴. Ongetwijfeld maakte hij in deze periode kennis met yoga en met de disciplines die daaraan gepaard gaan. Zeker is dat hij een volleerde *yogi* werd en bovendien een Vedische schriftgeleerde. Hij preekte er vooral onder de laagste kasten inclusief de 'onaanraakbaren' en daardoor ontstond er een steeds groter spanningsveld tussen hem en de priesterkaste en de bestuurders, zoals dat later ook in Iran en in Palestina het geval zou zijn.

Naar de Himalayas, naar Tibet en naar Perzië

Omdat de priesters en de bestuurders plannen beraamden om Issa te vermoorden, vertrok hij plotseling uit de stad Puri en ging naar het Noorden, naar Nepal en naar Tibet (Lhasa). Hij bleef zes jaar in Tibet waar hij zich de Pali-taal eigen maakte om de Boeddhistische geschriften te kunnen bestuderen. Aan het einde van die zes jaar keerde hij terug naar het Zuiden, om vervolgens via het huidige Iran de thuisreis naar Palestina te aanvaarden. In Iran (Perzië) kwam hij opnieuw in de problemen met de priesters van de eredienst van Zoroaster. Ook daar brak hij zijn verblijf abrupt af omdat hij door de bestuurders de stad werd uitgezet. Daarop reisde hij door naar Palestina.

De prediking

In de bijbel staat dat hij, toen hij in Palestina aankwam 'ongeveer dertig jaar oud was'.¹⁵ Daar begon hij te preken na eerst door Johannes de Doper te zijn gedoopt.¹⁶ Hetzelfde patroon als in India en Iran her-

haalde zich: de mensen kwamen in drommen op hem af en de bestuurders raakten gealarmeerd en werkten Jezus (Issa) tegen. De tekst van het Evangelie van Issa geeft de kern weer van Jezus' prediking in Palestina¹⁷:

10. De Joden kwamen in drommen af op de prediking van Issa en zij vroegen hem waar zij hun Hemelse Vader zouden moeten eren en dankzeggen omdat hun vijanden hun gebedshuizen hadden verwoest en hun schatten hadden geroofd.

// Issa zei dat God zich niet bekommerde om fysieke tempels die door mensenhanden waren gebouwd maar dat het innerlijk van de mens de echte tempel van God is.

12. Treed jouw eigen tempel binnen, in je hart, verlicht die tempel met goede gedachten en met het geduld en met onwankelbaar geloof in jullie Vader.

13. Jullie schatten zijn jullie handen en jullie ogen! Kijk en doe wat goed is in Gods ogen, want door goed te doen voor jullie naasten voeren jullie een ritueel uit dat een sieraad is voor de tempel waarin Hij woont die jullie tot leven wekte.

14. God heeft jullie geschapen naar zijn beeld en gelijkenis: onschuldig, innerlijk zuiver en goedhartig en niet geschapen voor kwaadaardige dingen, maar om een heiligdom te zijn voor liefde en rechtvaardigheid.

15. Daarom zeg ik jullie: vervuil jullie innerlijk niet met kwaadaardigheid, want de Allerhoogste woont altijd in jullie hart.

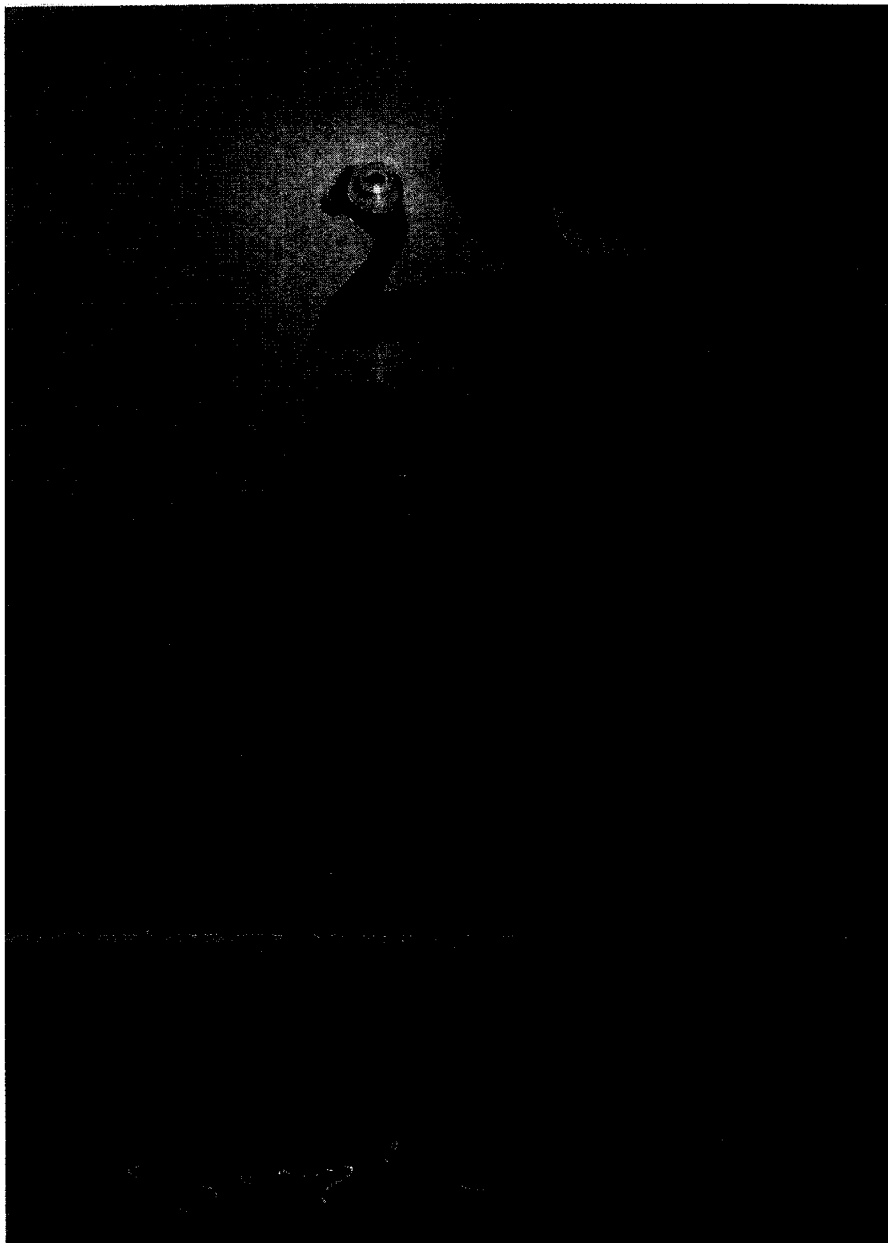
16. Wanneer jullie handelen vanuit liefde en toewijding, doe dat dan vanuit een innerlijke openheid en laat je niet leiden door winstbejag of berekening.

17. Zulke handelingen brengen jullie geen stap dichterbij verlossing en dan vervallen jullie tot een staat waar men diefstal, leugen, bedrog en moord als goed en welkom beschouwt.

Wat opvalt is de voortdurende nadruk die Jezus legt op de persoonlijke toepassing van de regels en wetten die gegeven zijn. Geen abstracte principes en visies, maar praktische aanwijzingen die onmiddellijk toepasbaar zijn binnen de toenmalige tijdgeest. Tegelijkertijd overstijgen zijn aanwijzingen de tijdgeest zelf en hebben zij ook een tijdloze waarde. De vier evangelieteksten van het Nieuwe Testament en de tekst van dit evangelie lopen op dit punt parallel.

Pilatus en de Romeinen

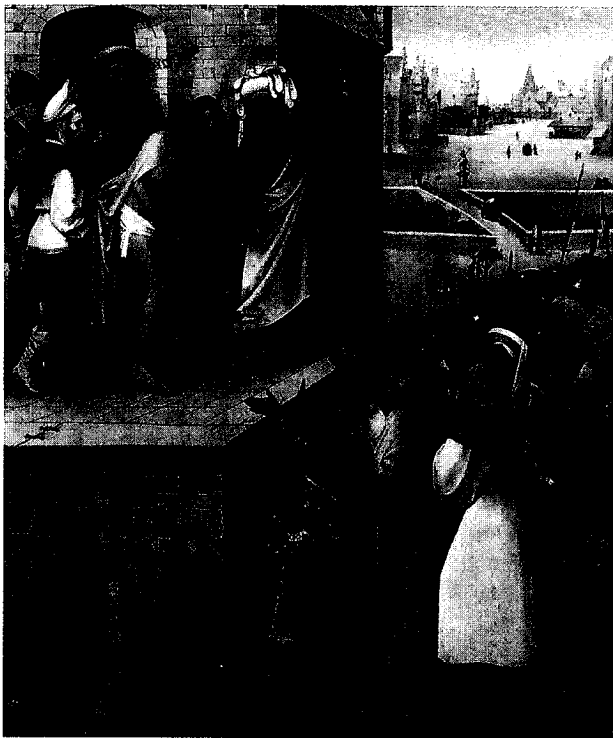
Een geheel nieuwe visie geeft deze tekst op

Doop in de Jordaan. Door een kunstenaar uit India, die Westerse schildertechnieken en Oosterse spiritualiteit met elkaar wist te verenigen.

de rol en functie van de Romeinse Landvoogd Pilatus. Het beeld dat het Evangelie van Issa van Pilatus schetst doet, wat houding betreft, denken aan Seyss-Inquart als 'Reichskommissar für die besetzten niederländischen Gebiete.' Deze typering staat in contrast met de figuur die het Nieuwe Testament schetst van Pilatus als een door omstandigheden gedwongen zwakke pion die niets anders kon doen dan zijn handen in onschuld wassen. Hij liet vanuit dat standpunt de Joodse hogepriesters en schriftgeleerden hun gang gaan om een volksopstand te voorkomen. In deze tekst worden de rollen juist omgedraaid en lezen we tot onze verbazing dat juist de hogepriesters en

Zeker is dat Jezus een volleerde yogi werd en bovendien een Vedische schriftgeleerde.

Hieronimus Bosch c.1480,
Jezus voor Pilatus Ecce
Homo.

schriftgeleerden het voor Jezus opnamen, maar niets konden uitrusten tegen de woede en onredelijkheid van een verblinde Pilatus. Niet Pilatus waste zijn handen in onschuld maar de Joodse gezagsdragers die uiteindelijk machteloos stonden.

De Romeinse visie op de Joden

Het is overigens niet zo verwonderlijk dat de vier canonieke evangelieteksten Pilatus neerzetten als een noodlottig figuur die verstrikt was geraakt in een onontwarbare klui van Joodse manipulatie en bedrog. We mogen immers niet vergeten dat de evangelieteksten pas na de Joodse opstand in het jaar 68 en na de verwoesting van de grote Tempel van Jeruzalem in het jaar 70 in Rome zijn geschreven of gepubliceerd. De Joodse opstand was voor de Romeinse bezetter een traumatische ervaring. De opstand kon slechts ternauwernood worden neergeslagen en dan nog vanwege de totale inspanning van het Romeinse leger en de logistieke ondersteuning die hiermee gepaard ging. Zelfs toen de opstand op een verschrikkelijke manier was neergeslagen, bleef er een smeulend revolutionair vuur branden dat tenslotte voor een laatste keer opvlamde in het jaar 135 onder Simon Bar Kochba. Die opstand werd door de (door de Joden nog steeds gehate) keizer Hadrianus meedogenloos neergeslagen en markeert het begin van de totale diaspora van het Joodse volk tot aan de negentiende

eeuw met de opkomst van het Zionisme. Tegen deze achtergrond beschouwd zou het getuigen van een vorm van zelfverachting en zelfmoord als de evangelieschrijvers de Romeinen zouden hebben beticht van de dingen die wel in de tekst van dit Tibetaanse evangelie staan. De jonge Christengemeenschap in Rome zou nog meedogenlozer en wreder zijn vervolgd en vernietigd door de moloch van het Romeinse onderdrukingsapparaat. Zodoende werden de rollen omgedraaid en werden de loyale Joodse hogepriesters en gezagsdragers afgeschilderd als 'addergeroed'¹⁸ en hypocriet gespuis die slechts op een huichelachtige manier hun handen in onschuld konden wassen. Dit was precies het beeld dat de Romeinen van de Joden hadden. Omdat de Joodse gezagsdragers in de evangelieteksten als hypocriete leugenaars worden afgeschilderd, werden deze teksten binnen het Romeinse Rijk getolereerd. Het is van belang dat we ons realiseren hoe gehaat de Ro-

meinen waren in alle bezette gebieden en hoe meedogenloos hun standaardreactie op die haat was. Grote voorzichtigheid was dus voor de evangelieschrijvers geboden om de Romeinse bezetter niet tegen het hoofd te stoten. Om te overleven was enige collaboratie onvermijdelijk en dus werden de historische feiten maar verdraaid. Het schrijvende is dat in deze verdraaiing van de feiten een latere legitimatie werd gevonden voor de eeuwenlange vervolging van de Joden in Europa als moordenaars van Jezus. De ongemeen harde en duidelijke tekst van dit evangelie laat geen twijfel bestaan over de harde opstelling van Pilatus en de Romeinen.

De gevangenneming en marteling van Jezus

Verder valt op dat de gevangenschap en marteling van Jezus veel langer duurde dan de paar uur die de bijbel noemt. Marteling door de Romeinen was intens wreed. Jezus' opleiding als volleerde yogi stelde hem echter in staat hier doorheen te komen. De Romeinse bezetter kreeg van Jezus eenvoudigweg zijn zin niet. De tekst zegt¹⁹:

4. *Soldaten kregen vervolgens de opdracht om Issa te arresteren en Issa werd in een onderaardse kerker opgesloten. Hij werd er op vele en verschillende manieren gefolterd in de hoop om hem tot een schuldbekentenis te krijgen, waardoor hij de doodstraf kon krijgen,*

5. *De heilige Issa dacht echter uitsluitend aan het welzijn en het geluk van zijn broeders en onderging en verdroeg alle folteringingen in overgave aan de Wil van de Schepper.*

6. *De mensen van Pilatus bleven hem folteren zodat hij buitengewoon verzwakt raakte, maar God was met hem en liet hem niet in hun handen doodgaan.*

Jezus en zijn relatie met vrouwen

De tekst geeft een afwijkend beeld van de prediking van Jezus over vrouwen.²⁰ Uit het

Luister naar wat ik jullie te zeggen heb: 'Eerbiedig de vrouw, want zij is de moeder van het universum; alle waarheid van de goddelijke schepping is in haar aanwezig.'

Nieuwe Testament en met name ook uit de gnostische Nag Hammadi-bibliotheek was reeds bekend dat Jezus een actieve relatie onderhield met de vrouwen uit zijn omgeving. Dit was in zijn tijd gewaagd en revolutionair. Jezus gaf een gewaagd voorbeeld dat door zijn discipelen op geen enkele wijze zou worden nagevolgd. Jezus had Maria Magdalena persoonlijk als leermeester bijgestaan waardoor zij zich verder en dieper wist te ontwikkelen in wijsheid, inzicht en begrip. Zij was zijn meest geliefde discipel, zoals blijkt uit zowel het Evangelie van Thomas als het Evangelie van Philippus. Helaas kwamen de meeste van haar medediscipelen, met Simon Petrus voorop, niet verder dan diepe afgunst en jaloezie jegens haar. Zij werd afgewezen en gehaat. De kerkelijke dogmatiek neemt al tweeduizend jaar een afwijzende houding aan tegenover vrouwen in het algemeen en tegen vrouwelijke priesters en vrouwelijke wijzen in het bijzonder. De tekst van dit 'Tibetaanse evangelie' geeft echter een duidelijk beeld van het standpunt dat Jezus innam tegenover vrouwen²¹:

10. *Luister naar wat ik jullie te zeggen heb: 'Eerbiedig de vrouw, want zij is de moeder van het universum; alle waarheid van de goddelijke schepping is in haar aanwezig.'*

11. *Zij²² is de grondslag van alles wat goed en schoon is zoals zij ook de kiem in zich draagt van leven en dood. Het hele bestaan van de mens is van haar afhankelijk, want zij is zijn natuurlijke en morele steun bij alles wat hij doet.*

Jezus beëindigde zijn preek met:

20. *Sta niet toe dat zij vernederd wordt, door haar te vernederen, vernederen jullie jezelf en dan verlies je het gevoel van liefde. Zonder liefde kan er niets bestaan hier op aarde.*

21. *Bescherm je vrouw opdat zij jou en jouw hele gezin kan beschermen. Alles wat je voor jouw vrouw doet, voor jouw moeder, voor een weduwe of voor een andere vrouw die in moeilijkheden verkeert, doe je voor jouw God.*

Het belang van het Evangelie van Issa

Het Evangelie van Issa is een belangrijke vondst die inzicht geeft in de opvoeding, opleiding en levenswandel van Jezus. Deze informatie ontbreekt in de ons ter beschikking staande evangelieteksten. We vernemen dat het kind al op vroege leeftijd uitblonk in wijsheid en dat Jezus een huwelijk als een belemmering zag voor zijn verdere

spirituele ontwikkeling. Hij vertrok naar het Oosten, naar India. Hier is het begin van de 'achttien vergeten jaren. Dit evangelie stelt vast dat Jezus de aloude Vedische traditie van India bestudeerde alsmede het Boeddhisme uit Nepal/Tibet. Hij verbleef daarna nog enige tijd in Perzië (Iran) waar hij in contact kwam met de traditie van Zoroaster. Toen Jezus na achttien jaar in Palestina terugkwam om er te preken, was hij een meester die inzicht had in vijf grote spirituele en godsdienstige tradities van de wereld uit die tijd: het Jodendom waarin hij was opgegroeid, het Hellenisme waarbinnen de Joodse traditie stand moest houden, de Vedische traditie met het Hindoeïsme, de leer van Gautama Boeddha en de traditie van Zoroaster. De boodschap van Jezus is de verklanking van de kennis die Jezus in zich had opgenomen en verwerkelijkt. Dit bevestigt de opvallende overeenkomsten die er zijn tussen de leer van Krishna, Boeddha en Jezus: Jezus heeft er op indringende wijze kennis van genomen. Jezus belichaamt als het ware de fusie van de Joodse traditie van Mozes met die van Krishna en Boeddha.

De tweede conclusie die we kunnen trekken uit deze tekst is de afwijkende manier waarop Jezus met vrouwen omging en vrouwen op voet van gelijkwaardigheid behandelde. Hij maakte geen onderscheid tussen mannen en vrouwen. Nog sterker: hij plaatste de vrouw op een bijzonder voetstuk en zei: *eerbiedig de vrouw want zij is de moeder van het universum; alle waarheid van de goddelijke schepping is in haar aanwezig.*

Tenslotte, als derde conclusie, is er de belangwekkende andere kijk op de rol van de landvoogd Pilatus en het aandeel van de Romeinse bezetter in de moord op Jezus. In tegenstelling tot de gevestigde mening dat Jezus terecht werd gesteld door de vijandige opstelling van de Joodse leiders, zegt dit evangelie dat het juist de Romeinen zijn geweest die ten koste van alles Jezus wens-ten terecht te stellen.

Het Evangelie laat de Joodse leiders, en niet Pilatus, zeggen: *wij zijn onschuldig aan de dood van deze rechtschapen mens.* Dit evangelie spoort ons aan tot verder onderzoek naar de overeenkomsten tussen het Jodendom, het Boeddhisme, de Vedische traditie en het Christendom. Een reisje naar India van de Paus van Rome zou aan te raden zijn. Jezus zelf was het levende voorbeeld van eenheid tussen deze vier tradities. ◀

NOTEN:

- 6) Luk 2,41-52
- 7) Luk 3,23
- 8) Zie: Spreuken 2, 1 e.v.
- 9) Bijv. Hugh Schonfield, *Odyssee der Essenen*, 1986.
- 10) Bijv. Rom. 15,26; Gal 2,10; Hand 11,29; IKot 16,1-4; 2Kor 8,4
- 11) Luk 2,40.
- 12) Luk 2,46-47
- 13) Luk 2,52
- 14) Het huidige Rajgir in de Indiase deelstaat Bihar.
- 15) Luk 3,23
- 16) Mat 3,13; Mar 1,9; Luk 3,21
- 17) X, 10-17
- 18) Bijv. Mat 3,7 en 12,34
- 19) XIII, 4-6
- 20) Zie ook bijlage II.
- 21) XII, 8-21
- 22) De vrouw als moeder

Paul van Oyen heeft een aantal boeken geschreven over Indiase filosofie en over de vroeg-Christelijke gnostiek. Zij zijn uitgegeven door Uitgeverij Conversion Productions. www.evangelievanissa.nl en www.conversion.nl

Het evangelie van Issa; De vergeten jaren van Jezus in India en Tibet,

Paul van Oyen, 142 pagina's, Paperback.
Uitgeverij: Conversion Productions
ISBN-13: 978-90-76392-44-8

